

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 12 mars 1926 kl. 9 f. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående utredning i fråga om ersättning åt vissa Privatbankens fordringsägare för förluster genom bankens konkurs.

Uti en av herrar *Fjellman m. fl.* inom andra kammaren väckt, till kammarens femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 347, ha motionärerna yrkat, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående Privatbankens insättares begäran samt innehavares av Privatbankens icke till fullo inlösta postremissväxlar begäran om ersättning för deras genom Privatbankens konkurs lidna förluster.

Motionen.

Beträffande motiveringen för det gjorda yrkandet får utskottet hänvisa till motionen.

Vid behandling av motionen har utskottet ansett sig böra erinra därom, att vid riksdagarna åren 1924 och 1925 av herr *Fjellman* jämte andra motionärer väckts motioner med i huvudsak enahanda yrkande. Angående den vid 1924 års riksdag väckta motionen, som även då hänvisades till femte tillfälliga utskottet, anförde utskottet i sitt utlåtande nr 3 följande: *Motioner vid 1924 och 1925 års riksdagar.*

»Utskottet har till en början ur för utskottet tillgängliga handlingar ansett sig böra anteckna, att aktiebolaget Privatbanken efter ingripande från bankinspektionen i december månad 1918 inställt sina betalningar, varefter banken blivit den 20 februari 1919 försatt i konkurs. Under utredning av bankens affärer upptäcktes, att dess verkställande direktör till förmån för egna affärer i stor utsträckning frånhänt banken tillgångar samt iklätt banken förbindelser, utan att dessa åtgärder blivit antecknade i bankens böcker. På grund av nämnda omständigheter har verkställande direktören blivit ådömd straff. I konkursen har numera slutredovisning lämnats borgenärerna, och utvisar denna redovisning en beräknad slutlig brist i konkursboet av kr. 4,232,555:02, motsvarande 23,2 % av de bevakade fordringarnas sammanlagda belopp. Bristen fördelar sig på följande sätt:

Depositions- och kapitalräkning	Kr. 1,845,817:—
Giro- och löpande räkning	> 412,250:—
Sparkasseräkning	> 678,056:—
Särskilt bevakade fordringar	> 1,296,432:—
	<hr/>
	Summa Kr. 4,232,555:—

Utskottet får framhålla att, såsom av ovanstående redogörelse framgått, bland borgenärerna i bankens konkurs jämväl befinna sig personer, som icke tillhöra bankens insättare utan som på grund av affärer med verkställande direktören personligen blivit fordringsägare i konkursen. Motionärerna hava tydligen icke avsett ersättning till sådana fordringsägare i konkursen utan endast till verkliga insättare och huvudsakligen till sådana mindre insättare, som äro att hänföra till sparare. Det torde också vara meningen, att en av uppgifterna för den föreslagna utredningen skulle vara att avgöra, vilka av bankens fordringsägare i främsta rummet borde komma i åtnjutande av eventuell ersättning.

Framställningar om ersättning till bankens insättare hava, såsom motionärerna erinrat om, från två särskilda håll förut inkommit till Kungl. Maj:t utan att föranleda till någon åtgärd. Utskottet har haft tillfälle taga del av dessa framställningar samt i anledning av dem företagen utredning. I såväl de nämnda framställningarna som motionen framhålles insättarnes ståndpunkt rörande statens moraliska skyldighet att hjälpa dem. Denna skyldighet försöker man härleda därur, att då staten inrättat en särskild inspektionsmyndighet för övervakande av banker med inlåning från allmänheten, man däri velat se ett slags garanti från statens sida beträffande bankernas skötsel. Utskottet har för sin del ansett sig böra taga avstånd från en sådan uppfattning. Det torde framgå redan av bankinspektionens organisation samt omfattningen av till buds stående arbetskrafter, att inspektionen saknar möjlighet att utöva en sådan kontroll över bankerna, att den å statens vägnar kan lämna garanti för insättarnas medel. Därjämte må erinras om att i detta fall de största förlusterna uppkommit genom brottsliga åtgärder, som icke stått att upptäcka vid granskning av bankens böcker och handlingar.

Ett annat skäl för statens skyldighet att inträda har man velat se däri, att staten beträffande rekonstruktion av en del andra banker trätt hjälpende emellan. Sådan hjälp har i viss omfattning lämnats av den under år 1922 inrättade Aktiebolaget Kreditkassan, varjämte vid fjolårets riksdag beslutits aktieteckning i aktiebolaget Svenska lantmännens bank. Utskottet får gent emot vad sålunda framhållits erinra om, att den hjälp, som i nu antydda fall lämnats, avsett att till förmån för näringslivet i allmänhet eller speciellt jordbruksnäringslivet under en deflationskris, som saknar motstycke i vår ekonomiska historia, stödja vissa företag, som genom sådant stöd kunde bliva i tillfälle att övervinna tillfälliga svårigheter samt fullgöra sina förpliktelser mot allmänheten. Härjämte har det i dessa fall ställts i utsikt, att staten sedermera skulle utan förlust återbekomma utgivna belopp. Givetvis måste det anses vara en principiell skillnad mellan en sådan stödjande verksamhet samt åtgärder i den riktning motionärerna förutsätta. Redan vid Privatbankens betalningsinställelse förefanns konstaterad brist av sådan omfattning, att bankens fortsatta verksamhet ansågs utesluten. Mot företagets skötsel, särskilt dess kreditgivning, gjorde sig också gällande så betydelsefulla anmärkningar, att bankens fort-

satta tillvaro knappast kunde anses vara ett allmänt intresse. Ersättning till insättarna skulle därför i detta fall få karaktären av en ren gåva från statens sida. I detta sammanhang torde böra erinras därom, att riksdagen redan förut sagt ifrån, att den till lantmännens bank lämnade hjälpen icke skulle få anses vara av prejudicerande betydelse. I riksdagsskrivelsen i ärendet framhålles nämligen bland annat, att 'ett statsingripande i förevarande fall under inga omständigheter finge anses innebära ett erkännande av statens skyldighet att i allmänhet garantera insättarnas medel'.

Från visst håll har man såsom fog för statens ersättningsskyldighet velat framhålla, att bankinspektionen skulle hava eftersatt sina skyldigheter med avseende på tillsyn av ifrågavarande bank. Ehuru denna synpunkt icke kommit till uttryck i motionen, har utskottet emellertid velat erinra om, att anmälan mot bankinspektionen inkommit till riksdagens justitieombudsman samt att denna anmälan efter företagen utredning icke föranlett åtgärd. Med anledning härav har utskottet ansett sig kunna utgå från att icke heller i detta hänseende kunnat påvisas sådana omständigheter, som utgöra bärande skäl för statens ersättningsskyldighet.

Vid granskning av de grunder, ur vilka ett statsingripande i detta fall påkallats, har utskottet sålunda kommit till det resultat, att de framställda skälen icke motivera ersättningsskyldighet från statens sida. Motionärerna själva hava icke heller velat föreslå ersättning utan endast påyrkat utredning i saken. Utskottet har för sin del funnit den nu föreliggande utredningen vara tillfyllestgörande för sakens bedömande utom i det hänseende, att bankinspektionen i avgivna utlåtanden icke ansett sig böra ingå på, huruvida allmänna ömmande skäl borde föranleda ersättning av statsmedel. För bedömande av sistnämnda spörsmål får utskottet framhålla, att den förlust på 23 % insättarna fått vidkännas, icke bör hava varit av ruinerande verkan. Då härtill kommer svårigheten att avgöra, i vilka fall ömmande skäl föreligga och i vilka så ej är fallet, har utskottet icke ansett sig böra på denna grund påyrka en utredning. Möjligen skulle också en sådan vara ägnad att på många håll framkalla förhoppningar, som sedermera icke bliva infriade.»

På grund av det anförda hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda. Utskottets berörda hemställan bifölls av kammaren utan votering.

Vid 1925 års riksdag åberopade femte tillfälliga utskottet vad utskottet anfört föregående år samt gjorde samma hemställan, vilket också blev kammarens beslut.

Årets motion företer den olikheten mot de vid föregående tillfällen väckta, att motionärernas hemställan nu utsträckts att omfatta jämväl innehavare av postremissväxlar. I motiveringen har även erinrats om att sedan frågans senaste behandling i riksdagen Nordiska handelsbanken råkat i svårigheter och att staten nödgats träda hjälpande emellan. Härmed avses tydligen, att Aktie-

Utskottet.

bolaget Kreditkassan av år 1922 biträtt vid rekonstruktionen av nämnda bank genom att övertaga en del tyngande engagement samt belåna nytecknade aktier.

De nu anmärkta nya omständigheterna äro enligt utskottets förmenande icke av beskaffenhet, att förändra situationen från föregående år. Den hjälp som Kreditkassan meddelat vid rekonstruktion av Nordiska handelsbanken samt, enligt vad utskottet inhämtat, efter motionens avgivande jämväl till Jämtlands folkbank, har lämnats på samma sätt som vid de tillfällen kassan förut trätt emellan. I det ovan anförda utlåtandet har redan framhållits den artskillnad, som förefinnes mellan dylik hjälp, samt de rena anslag, som nu förutsättas skola utgå till fordringsägarna i ett redan avvecklat företag.

Med åberopande av vad vid föregående tillfällen samt härovan nu anförts, får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kam-
marens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 mars 1926.

På utskottets vägnar:

ERIK LAURÉN.

Närvarande: Herrar *Laurén, Blomquist, Hansson* i Trollhättan, *Rudén, Olsson* i Hov, *Norsell, Eriksson* i Västbro, *Alströmer, Ahl* och *Smedh*.

Reservation

har anmälts av herr *Laurén*, vilken hemställt att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

Årets motion — — — lika med första stycket av utskottets utlåtande,

De nu anmärkta omständigheterna förklara motionärernas åtgärd, att för tredje gången lägga denna fråga inför riksdagen. Genom riksdagens åtgärd att ställa medel till A.-B. Kreditkassans förfogande för att därmed stödja och hjälpa den ena affärsbanken efter den andra, måste allmänheten otvivelaktigt bibringas den uppfattningen, att härvid ingen skillnad till den ena eller den andra banken förefinnes. Denna hjälp har haft det med sig att ej blott resp. bankers insättare utan även deras övriga fordringsägare fått sina tillgodohavanden täckta och därutöver åt bankernas aktieägare räddat åtminstone någon del av aktievärdet. Kreditkassans fortsatta verksamhet leder även till det antagandet att om Privatbankens fallissemang inträffat senare än det gjorde, hade

troligen hjälp lämnats även till denna banks rekonstruktion, trots de förhållanden under vilka banken stupade.

Men då Kreditkassans verksamhet avser att stödja de banker, som kommit på obestånd efter kassans tillkomst och man tänkt sig att åtminstone någon del av de i företagen insatta medlen skulle kunna återfås, torde det vara klart att Kreditkassan icke kan träda emellan i detta fall. Motionärerna hava visserligen endast begärt utredning i ärendet, men även om en sådan utredning skulle konstatera att ett behov av hjälp till mindre bemedlade insättare föreligger, torde dock riksdagen knappast vilja lämna sådan hjälp, i betraktande av de konsekvenser ett dylikt beslut skulle föra med sig.

Ehuru utskottet beklagar, att personer, som anförtrott sina medel åt en med Kungl. Maj:ts oktroj försedd bank, därvid lidit förluster, måste dock utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.
